

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Právní symbolika v podání T. Hobbese

Od užívání prvotních nezkalených symbolů práva a spravedlnosti uplynulo příliš mnoho času. Váhy byly doplněny mečem (často jsou dnes ramena vah položena právě na jílec resp. na špičku meče), Spravedlnost splývá s archandělem Michaellem, extenzivně se užívá kříže jako symbolu práva a počet tvarů křížů se rozrůstá na několik desítek. Zobecněním prvotní ideje křesťanství, že Kristus je spravedlivý se pro spravedlnost a právo počínají užívat veškeré znaky a znamení, které mohou souviset s Kristem, jeho životem, s Bohem, s Marií, matkou Ježíše – tak se dostává do právní symboliky dokonce i srdce a to paradoxně po několika tisících let, kdy bylo srdce nahrazováno v Egyptě skarabeem, aby bylo vždy spravedlivé. Marie je záhy nazvána „zrcadlem spravedlnosti“[1] a její planoucí srdce je vzýváno jako odpouštějící a milostivá Boží spravedlnost.

Zvláště nejednotný je výklad užití či neužití šátku na očích Spravedlnosti. Zatímco ještě v 19. století je Spravedlnost povětšinou bez šátku na očích, aby byla bdící a vidoucí, dnes známe postavu Spravedlnosti výhradně se zavázanýma očima, jako symbolem její nestrannosti. Symbol zavázaných očí Spravedlnosti se však vyskytuje v původním pojetí jen výjimečně a jeho dnešní rozšíření je diskutabilní. Příkladem nám mohou být nobilitační listiny vydávané panovníky přibližně od 14. století. Tyto listiny jsou často bohatě ilustrovány a k jednomu ze základních nobilitačních práv patří nošení erbu, tedy vlastního symbolu (tím se zabývá již Bartolus de Saxoferrato[2] ve 14. století). K nobilitační listině velmi často náleží přímé vykreslení erbu, které je slavnostní a je doprovázeno postavami Zbožnosti, Štěrnosti, Zvěstování, ale nejčastěji právě Spravedlnosti. Takto vyobrazená Spravedlnost nemá během několika století téměř nikdy zavázané oči a je-li takové zobrazení, je to skutečně výjimka[3].

Vysvětlení pro dodání šátku na oči Spravedlnosti může být mj. takové, že zatímco dříve o spravedlnosti rozhodoval panovník – čili zcela autoritativně a „osobně“, od dob republik se stala Spravedlnost jednotnou pro všechny, stala se nikoliv nástrojem panovníka, ale duchem zákonů, které vydávají zástupci lidu. Taková spravedlnost nevidí rozdíly, jaké viděla spravedlnost prováděná panovníkem, který se řídil osobním uvážením. Spravedlnost 20. století je tedy spravedlností pokud možno zcela nestrannou, spravedlností pro všechny, již to není vidoucí privilegium, ale právo všech, mezi nimiž nesmí být činěno rozdíly.

Zda je tedy Spravedlnost slepá a má-li být slepou, to zůstává otázkou a odpověď se pohybuje spíše v rovině dobové zvyklosti. Ostatní symboly jsou však dnes opět podrobovány kritice a to s ohledem na renesanci heraldiky a snahu o puristické akce očišťující i symboly spravedlnosti a práva od ideologického nánosů především minulých 40 let – to se nevyhnulo ani symbolům, vždyť jak vidíme, právě nonverbální symboly jsou pro každou dobu velmi důležité a jejich poměrná stálost zaručuje univerzální srozumitelnost.

Z pohledu výzkumů symbolů spojených s pojmy moc, stát, právo a potažmo samozřejmě i spravedlnost je zajímavou ilustrací titulní list díla Leviathan napsaného v 17. století Thomasem Hobbesem. Obvykle se přetiskuje titulní list Molesworthova vydání z roku 1839, přičemž nevíme, do jaké míry byl tento grafický list inspirován četbou Leviathana, snahou po reklamě a zajímavém obalu či podobných snad i dosti komerčních záměrů[4].

V horní polovině grafického listu se nad městem i horami tyčí Leviathan v podobě krále, jehož tělo je

při bližším pozorování složeno s mnoha lidských těl, ba z celých zástupů. Jsou to lidé – občané, kteří tvoří tělo Leviathana, na jehož hlavě se skví královská koruna, levou rukou drží biskupskou berlu (symbol církve), pravou rukou drží meč (symbol šlechty – státní moci).

Zajímavým místem je nepochybně biblický citát nad Leviathanovou hlavou z knihy Job: 41,24. Původní nápis na titulním listě hlásá „Non est potestas Super Terram que Comparetur ei“, což nejbližší odpovídá novější citaci téže pasáže také v latině „Non est super terram potestas quae comparetur ei (qui factus est ut nullum timeret)“, což angličtina překládá jako „There is no power upon earth that can be compared with him (who was made to fear no one)“[5], čemuž by se nejvíce přibližoval český překlad „Není žádná síla na zemi, která by se s ním dala srovnat“. Historické překlady toto místo Bible překládají zvláště v češtině poněkud jinak, dosti zavádějící je aktuální ekumenický překlad, který pod veršem 24 kapitoly 41 knihy Jobovy praví: „nechává za sebou světélkující dráhu, až se zdá, že propastná tůň zšedivěla.“[6]

Lépe k tomu viz Kralický překlad, který praví „Srdce jeho tuhé jest jako kámen, tak tuhé, jako úlomek zpodního žernovu“[7]. Je tedy zřejmé, že Leviathan je neoblomný, ba až strašný tvor (jaká pěkná paralela k podobě státu, že?!), ač v podobě člověka na jmenované rytině působí zcela lidsky, snad až přátelsky s gestem vládce, pána, ale i ochránce nad svojí zemí.

Nicméně sílu Leviathana, pro Hobbese symbol státu, a to, čím je, tedy vládcem s mocí světskou i církevní, vidíme ne díky nápisu, jenž se nám díky překladům může zdát zmatený, ale jen díky symbolice. Mimo jiné je zajímavá i symbolika ruky – hebrejské slovo „jad“ znamená zároveň „ruku“ i „moc“, ruka je tak vyjádřením aktivity, konání, moci, panování. Je především královským symbolem. Podle kabalistické tradice představuje levá ruka Boží spravedlnost (v ní Leviathan třímá biskupskou berlu), pravá milosrdenství. Dle toho je pravice také jako žehnající ruka znakem kněžské autority, zatímco levá ruka, ruka spravedlnosti, znakem moci královské.[8]

Následně bychom se mohli zabývat celou řadou symbolů na grafice v Hobbesově knize, jen stručně shrňme, že na levé straně jsou příznaky moci světské, na straně pravé moci církevní. Vidíme tak vedle sebe hrad jako sídlo krále a vpravo kostel jako sídlo církve – hrad i chrám jsou suverénním prostorem svých vládců. Níže je symbol moci či spíše výsady „být výše než jsou ostatní“, vlevo je pro krále koruna, vpravo je pro preláty biskupská mitra[9]. Jako další následuje prosazení moci, kdy vlevo světská moc využívá sílu zbraní a tak jsou pod sebou nejprve dělo, níže vojenské bubny, prapory, muškety, halapartny a různé další zbraně a v levém spodním rohu vidíme válečný výjev, kdy se střetávají dvě vojska. Využití moci církevní je v rovině duchovní – naproti světskému dělu jsou blesky, čili hněv Hospodinův. Zatímco světská moc shromažďuje zbraně, moc církevní chystá na ty, kdo církev neposlechnou, věčná muka – a tak je moc vynucena mučícími nástroji, na grafice jsou vidět různé vidlice, které nepochybně náležejí k instrumentáriu ďábla a pekla.

Vpravo dole je jako protipól výjevu střetu dvou vojsk církevní soud – jsou zde dvě strany, které spolu diskutují, jsou zde přísedící i soudce. Budeme-li číst Hobbesovu knihu Leviathan neboli o podstatě, zřízení a moci státu církevního a občanského, je to četba nepochybně zajímavá, nicméně z hlediska dnešního právníka spíše jen jako doklad jistého způsobu myšlení v minulosti, nicméně vstupní grafický list je plný symboliky, jejíž význam se prakticky nezměnil.

[1] Cooperová, J. C. Ilustrovaná encyklopedie tradičních symbolů. Praha : Mladá Fronta, 1999.

[2] Saxoferrato de, B. Tractatus de insigniis et armis. Přeložil: Zdeněk Uhlíř. Ostrava: Klub

genealogů a heraldiků Ostrava, 1989.

[3] Fiala, M. a kol. Erbovní listiny Archivu Národního muzea, Praha : Scriptorium, 2001; Fiala, M. a kol., Erbovní listiny Archivu hlavního města Prahy, Praha: Scriptorium, 1997.

[4] Původní název Molesworthova vydání zněl: „Leviathan or The Matter, Form, and Power of Commonwealth, ecclesiastical and civil by Thomas Hobbes of Malmesbury“ s připsanými vydavatelskými údaji „London, Printed for John Bohn, MDCCCXXXIX“ – známá jsou i další vydání podle Moleswortha např. z roku 1843. Do češtiny se celý název tradičně překládá jako „Tomáš Hobbes: Leviathan neboli o podstatě, zřízení a moc státu církevního a občanského“ – viz Hobbes, T., Leviathan. Praha: Melantrich, 1941.

[5] Aktuální latinská a anglická citace dle <http://www.newadvent.org/bible/job041.htm>, český překlad – autor.

[6] Doslovná citace Job 41, 24 dle Bible, ekumenický překlad, 7. vydání, Praha: Česká biblická společnost, 1996, s. 446. Stejně i na Internetu – viz

<http://www.biblenet.cz/bible/index.php?expression=job+41%2C24&path=be>

[7] Viz Internet: <http://www.biblenet.cz/bible/index.php?expression=job+41%2C24&path=bk> nebo jiný citační zdroj <http://www.etf.cuni.cz/~rovnanim/bible/k/Jb41.php>

[8] Dle Heinz-Mohr, G., Lexikon symbolů. Praha: Volvox Globator, 1999, str. 224-225: Koruna – Původně se jednalo o znamení královské důstojnosti a potažmo výkon spravedlnosti králem, biblické odkazy Žd 2,9: Kristus je korunován ctí a slávou, dále korunování uskutečněného Krista (Zj. 14,14), koruna (vavřín) spravedlnosti (2 Tm 4,8) – pokazuje mimo jiné na slib blaženosti (pro spravedlivé), která je charakterizována jako symbol kruhu. Korunované ženské postavy symbolizují teologické ctnosti víry a naděje, stěžejní ctnost spravedlnosti, též vytrvalosti.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Prováděcí nařízení Komise \(EU\) č. 305-306/2012 ze dne 10. dubna 2012](#)
- [Právní symbolika v podání T. Hobbese](#)
- [Nezávislé regulační orgány \(stručný nástin problematiky\)](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás X. část – možné erbovní spory v ČR dnes](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás IX. část – „Smluvní příbuzenství“ a továrny na erby](#)
- [Etika především](#)
- [Právo, pohádky a kultura sebelásky](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás - VIII. část – Erbovní spory](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás VII. část – Málo známé dokumenty, deklarace české šlechty 1938-1939](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás VI. část – Zadarmo to nebude, právo na místo](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás V. část – Nebijte dámu aneb heraldická etiketa](#)